

İSLAM'DA TAKVA: ASALETLİ VE İDEAL BİR DAVRANIŞ BİÇİMİ

Eûzübillâhimineşşeytânirracîm

Bismillâhirrahmânirrahîm.

el-Hamdü li'l-lâhi rabbi'l-âlemîne hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn. Kemâ yuhibbu ve yerdâ, ve yenbağî li-celâli vechihîl kerim. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîne ve senedi'l aşıkîne ve şefî'l-müznibîne Muhammedini'l-Mustafâ ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-ceza.

Emmâ ba'd:

Çok aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah cümlelizden razı olsun. Allah cümlelizizi cennetiyle cemaliyle müşerref eylesin. Şu mübarek cuma akşamında çok sevgili Peygamberimiz, Efendimiz, başımızın tâcı, Muhammed-i Mustafa *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerinin hadîs-i şerîflerini okumak üzere namazımızdan sonra oturmuş, meclis teşkil etmiş bulunuyoruz.

Bu hadîs-i şerîflerin okunmasına, izahına geçmeden önce, başta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz olmak üzere onun âl'inin, ashabının, etbâının, ahbabının ruhlarına, sair enbiyâ ve mürselînin ervahına, hâsseten Ümmet-i Muhammed'in mürşitleri, Peygamber Efendimiz'in hakiki varisleri, meşâyih-i vâsilîn, ulemâ-i muhakkikîn, sâdât-ı turuk-u aliyemizin ruhlarına hediye olsun diye, uzaktan yakından bu hadîs-i şerîfleri dinlemeye şu meclise koşup gelmiş siz kardeşlerimizin âhirete göçmüş bütün sevdiklerinin ve yakınlarının ruhlarına hediye olsun, ruhları şâd olsun diye, bu beldeleri fethedip bize miras ve emanet bırakmış olan fatihlerin, şehitlerin, gazilerin, mücahitlerin ruhlarına hediye olsun diye, cümle hayrât u hasenât sahiplerinin, ihvân-ı pîrimizin âhirete göçmüş olan sevdiklerimizin, yakınlarımızın ruhlarına hediye olsun, kabirleri pür-nur olsun, ruhları rahatlasın, makamları yüce olsun diye ve biz yaşayan mü'minler gafletten kurtulalım, Rabbimiz'in rızasına uygun yaşayalım, Rabbimiz'in rızasını tahsile muvaffak olalım, huzûr-u Rabbü'l-izzete sevdiği razı

olduğu kullar olarak varalım diye bir *Fâtiha*, üç *İhlâs-ı Şerîf* okuyalım, öyle başlayalım.

عن عائشة رضی الله تعالى عنها: قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم المتقون سادة والفقهاء قادة،
والجلوس اليهم زيادة، وعالم ينتفع بعلمه افضل
من الف عابد

*An Ali radiyallahu teâlâ anhü: Kâle Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: el-Muttekûne sâdetün ve'l-fukahâü kâdetün ve'l-cülûsü ileyhi ziyâdetün ve âlimün yüntefeu bi-ilmihî efdalü min elfi âbidin.*¹

Sadaka Resûlullah ve nataka habîbullah.

Hız. Ali Efendimiz *radiyallahu anh ve kerremallahu vecheh*, Allah şefaatine nail eylesin, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*

---

¹ Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 93, r. 5654; Gümüşhânevî, *Râmûz*, I, 232. [Hadisi rivayet eden el-Halili'nin eserleri günümüze gelememiştir. Benzer lafızlarla şu eserlerde yer alan bir rivayettir.] Bk. Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 295, r. 439; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, IX, 105, r. 8553; Deylemî, *el-Firdevs*, III, 41, r. 4100; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 134; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IV, 615; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, XXVII, 157, r. 5778; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 135, r. 28678.

hazretlerinin şu hadîs-i şerîfini bize naklediyor:

a. Muttaki Kulların Özellikleri

el-Müttekûne sâdatün. "Takvâ ehli muttakî kullar, seyyidlerdir efendilerdir. Asaletli soylu kimselerdir. İnsanların yüksek tabakasıdır, soylu tabakasıdır." *Ve'l-fukahâü kâdetün.* Fakihler de komutanlardır. Başbuğlardır."

Müttakî kim, fakih kim? İzah edeceğiz.

Ve'l-cülûsü ileyhim ziyâdetün. "Hem muttakî kulların meclislerine gitmek; onlarla oturmak onlarla sohbet etmek, onların sohbetlerine iştirak etmek, toplantılarında bulunmak hem de fakihlerin, alimlerin sohbetlerine iştirak etmek, meclislerine takılmak, onlarla beraber oturmak; insanın şeref bakımından, nur bakımından; mertebe, ilim, irfan bakımından artmasına, ziyadeleşmesine vesile olur."

Bolluktur, yükselmedir.

Le âlimün yüntefeu bi-ilmihî. "İlminden istifade olunan bir alim" *Efdalü.* "Daha faziletlidir." *Min elfi âbidin.* "Bin tane âbiddin

daha faziletlidir, daha üstündür, daha kıymetlidir.”

Hız. Ali Efendimiz rivayet etmiş. Allah şefaatine erdirsin.

Müttakîler, takvâ ehli insanlar; Allah'tan korkan, günah işlemekten sakınan, çekinen; “Rabbimin rızasını kaybetmeyeyim.” diye dikkatli olan titiz müslümanlar. Günahlardan haramlardan uzak durmakta dikkatli olan; “Aman böyle bir suç işlemeyeyim, günaha dalmayayım, bilerek bilmeyerek Rabbimin hoşlanmadığı bir şeyi yapmayayım.” diye hayatında yaptığı işlere dikkat ede ede, düşünme düşünme yapan, “Yaptığım şey Rabbimiz'in rızasına, dinimizin emrine uygun mu? Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiği emretti bir şey mi? Peygamber Efendimiz'in hadîs-i şerîflerinde tavsiye ettiği bir şey mi, yoksa yanlış bir şey mi?” diye iyice düşünüp taşınıp da ona göre hareket eden insan.

İşte böyle hareket etmeyi; takvâ ehli olmayı, müttakî olmayı, ittikâ etmeyi, sakınmayı, çekine çekine, dikkat ede ede adımını atıp yaşamayı Kur'ân-ı Kerîm bize çok yerde

emrediyor. Çok âyet-i kerîmelerde emrediyor. Hepimizin bildiği âyetler var:

وَلَا تَمُوتُنَّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ
إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

Yâ eyyühe'l-lezîne âmenü't-teku'l-lâhe hakka tükâtihi. “Ey iman edenler! Allah’tan nasıl takvâ ehli olup korkmak, sakınmak, çekinmek gerekiyorsa düşünün taşının öğrenin arayın bulun, öyle korkun Allah’tan! Olmanız gerektiği şekilde, korkmanız gerektiği şekilde, müttakî olmak nasıl olacaksa, o tarzda takvâ ehli olun. Ne yapıp yapıp, bütün gayretinizi sarf edip bunu öğrenin.” *Ve lâ temûtünne illâ ve entüm müslimûn.*² “Aman ha! Müslümanlar olarak kendini Rabbinin iradesine teslim etmiş, Allah’ın emrine boyun vermiş, teslim olmuş, razı olmuş, her işini Allah rızası için yapacak insan haline sahip olun ve bu halden başka bir şekilde ölmeyin. Bu sıfata sahipken ölüň.”

Bir âyet-i kerîme bu.

---

² 3/Âl-i İmrân, 102.

Yine bildiğiniz; sabah namazlarında, hocca efendilerimizin mihrapta namazı eda ettikten sonra okudukları aşırda:

وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ وَاتَّقُوا اللَّهَ قَدَّمْتُ لِيَوْمِ

Yâ eyyühe'l-lezîne âmenüt-teku'l-lâh.
“Ey iman edenler! Takvâ ehli olun, Allah’tan korkun sakının.” *Ve'l-tenzur nefsun mâ kad-demet ligad.* “İnsan, kişi yarın rûz-i mahşer için, Rabbinin huzuruna varacağı gün için burada ne hazırlayıp o tarafa ne gönderdiğine dikkat etsin.” *Ve't-tekullâh.* “Allah’tan tekrar tekrar korkun, sakının.” *İnna'l-lâhe habîrun bîmâ ta'melûn.*³ “Allahu Teâlâ hazretleri, sizin işlediğiniz amellerden hakkıyla haberdardır.”

“Görüyor, biliyor ve kaydediyor. Hepsi melekler tarafından kayda geçiyor. Onun için ayağınızı denk alın, korkun.” demek istiyor.

Pek çok âyet-i kerîme var. Eğer biz mü'min kulsak, eğer âhireti kazanmak istiyorsak, eğer cehenneme düşmemeyi istiyor-

---

³ 59/Haşr, 18.

sak, eğer âhirette cennete girmekten mahrum kalmamayı istiyorsak, eğer sevdiklerimizle cennette kavuşmayı buluşmayı istiyorsak, Resûlullah'ın meclisine ermeyi istiyorsak takvâyı öğrenmeliyiz.

Takvâ nedir? İncelikleri nedir? Takvâ ehli bir insan nasıl davranır? Hareketleri nasıl olmalıdır?

Öğrenmemiz gereken birinci şey bu. Mühendislik değil, tıp değil, ziraat değil, memurluk değil, esnaflık değil, ticaret değil, yabancı dil değil; ilk öğrenmemiz gereken takvâ! Takvâ neyse onu öğrenelim.

Nasıl bir şeydir? Yenilir mi içilir mi? Kiloyla mı satılır? Paket halinde mi satılır? Hap olarak mı yutulur? Nasıl bir şeydir bu? Çarşıdan mı alınır? Mendile konulur mu? Neyin nesidir?

b. Takva Ehlinin Davranışlarını Öğrenme Yolları

Öğreneceğiz. Herkes bilecek.

Hiz. Ömer bile merak etmiş de Übey b. Ka'b *radiyallahu anhumâ* ona "Takvâ nedir?" diye soruyor. Onun için sizler de mutlaka takvâyı öğrenin.

“Nasıl öğrenirim diye sorarsanız, benden vebal gitsin.” diye, kitaplarımızın arasında takvâya dair bir kitabı da bastırttım. Erzurum’da bir kardeşimiz doktora tezi olarak hazırlamış. Bir doktora tezi yapmak üç dört sene çalışmadan sonra oluyor. Binaenaleyh “ciddi bir çalışmadır” diye, o kardeşimizin *Takvâ* isimli kitabını bastırdım; herkes öğrensin.

Başka nerede bulabilirsiniz?

İmam Gazzâlî’nin *Ihyâ*’sında bulursunuz. İmam Gazzâlî’nin *Ihyâ*’sını açın, oradan takvâyı okuyun, öğrenin.

Başka nerede bulursunuz?

Tasavvufî Ahlâk kitabında bulursunuz, tasavvuf kitaplarında bulursunuz. Çünkü zaten ilm-i tasavvuf dediğimiz ilim takvâyı öğrenme ilmidir, takvâyı edinme ilmidir, müttakî olma ilmidir; müttakî olarak yaşamak, takvâ ehli olarak yaşamak ilmidir. Zaten tasavvuf yoluna “takvâ yolu” derler. Onun için büyük alimlerin yazdığı o kitaplara bakarsanız teferruatını öğrenirsiniz.

Kısaca söylemek gerekirse cenneti elden kaçırmamak için, ayağı kayıp cehenneme düşüp de çatır çatır yanmamak için, yarın rûz-i mahşerde Allah'ın azarlamasına uğramamak için, iltifatına mazhar olmak için, "Gel kulum! Ben seni sevdim, gir cennetime!" diye cennete davet olunmak için takvâyı öğreneceksiniz. Her yaptığınız işe dikkat edeceksiniz.

Bir kimse hakikaten mü'min bir insansa Allah onun kalbine bir duygu verir; yaptığı şeyin doğru mu yanlış mı olduğunu sezdirir. Onun için Peygamber Efendimiz;

اسْتَفْتِ قَلْبَكَ، وَإِنْ أَفْتَاكَ الْمَفْتُونَ

İstefti kalbeke ve in eftâke'l-meftûn.
"Müftüler sana bir konuda müsaade etseler, fetva verseler bile sen kalbine bir danış bakalım, gönlüne bir müracaat et!"

İçin kabul ediyor mu etmiyor mu? Razi mı değil mi? Müftülerin söylediği kaçamak noktası mı? Hangi yolu söylediler?

Sen yine bir kalbine danış bakalım.

"Kalbim, sen ne diyorsun bu işe?"

“Pek içime yatmadı, burada biraz hile var, bir tehlikeli durum var.”

Ha o zaman onu yapma!

Peygamber Efendimiz; “Kalbinden fetva iste.” diyor

Demek ki Allah insana böyle bir temiz kabiliyeti verebilir. İyi niyetli olursa, o duyguya sahip olursa;

“Yâ Rabbi! Ben çok kusurluyum, çok eksikliyim, hatam çok, pür-hatayım, pür-günahım, biliyorum. Boynum bükük, gözüm yaşlı, sana layık ibadet yapamadım, kulluğunu güzel yapamadım, çok mahcubum yâ Rabbi! Mahcubum, günahkârım ama günahtan kurtulmak istiyorum. Bana yardım et yâ Rabbi! Beni günahlardan kurtar yâ Rabbi! Nefsimi yendir yâ Rabbi! Güç kuvvet ver. Bana doğru olan şeyi ilham et yâ Rabbi! Göster yâ Rabbi! Rüyamda göster, bir yerden duyur, kulağıma getir. Doğru olan şeyi bileyim, doğru olanı yapayım, eğri olanı yapmayayım.” diye dua eder, içinde böyle bir duygu taşırırsa Allah ona yardım eder, yardım ediyor; yardım ettiğine ben şahidim. Belki sizler de kendi hayatınızda buna şahitsinizdir. Hayatı İslâmca yaşama

yolunun en önemli meselesi; takvâyı öğrenmek ve hayatınızda uygulamak olacak.

İnsanların birbirleri üzerine herhangi bir üstünlüğü yoktur. Falanca zengin. Başına çalınsin parası pulu. Falanca mevki sahibi. Mevki sahibiyse “Mevkiinin gereğini yaptı mı yapmadı mı?” diye Allah hesabını soracak; onun derdi benden daha büyük. Hiç olmazsa ben kendi başıma yalnızca kendi evimi düşünüyorum, onun derdi çok daha büyük, o ağlasın. Mevki önemli değil, makam önemli değil, para önemli değil! Önemli olan insanın takvâ sahibi olması; asalet orada. Bir insan takvâ sahibi ise asil insan o.

Allahu Teâlâ hazretleri Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyuruyor:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقِيكُمْ

*İnne ekremeküm inde’l-lâhi etkâküm.*⁴
“Allah yanında sizin en kıymetliniz, en soylunuz, en asiliniz, en itibarlıınız takvâsı en çok olandır.”

---

⁴ 49/Hucurât, 13.

İsterse çoban olsun. Var; çoban olup da evliyâ olanlar var. Dağda çobanlık yaparmış ama evliyâ. İsterse köylü ister çiftçi olsun, isterse Yunus Emre gibi oduncu olsun. İsterse demirci olsun, isterse ayakkabıcı olsun, eskici tamirci olsun. Olabilir. Var; böyle olduğu halde evliyâdan olanlar var.

Kıymeti nereden geliyor? Parası yok, basit bir kulübede yaşıyor, mesleği itibarlı değil, kıymeti nerede?

Takvâsında. Allah indinde bir insanın kıymetinin ölçüsü takvâsı nispetindedir.

Onun için takvâyı öğrenelim. Takvâyı öğrenin, takvâyı araştırın, takvâyı inceleyin.

Takvâlı mısınız değil misiniz?

Kendi kendinizi kontrol edin. Yaptığınız hareketlerin takvâyaya uygun olup olmadığının bir muhasebesini yapın. Takvâ ehli insanlar kimlerse onların hayatlarını okuyun.

Takvâ ehli insanlar nasıl yaşamış?

En iyi çare bunu öğrenmek! Takvâ ehli insanların şâhı, serveri Peygamber Efendimiz. İlk önce onun hayatını bir okuyun bakalım, nasıl yaşamış? Sizin gibi mi yaşamış, bizim

gibi mi yaşamış? Zenginler gibi mi yaşamış, beyler gibi mi yaşamış? Görün bakalım!

Peygamber Efendimiz'in büyüklüğünden şekkimiz şüphemiz var mı?

Yok. Bizim numunemiz önderimiz o. Ondan sonra sahabe-i kirâmın hayatını bir okuyun bakalım. Sahabe-i kirâmın hayatını okuyun da kaç paralık müslüman olduğumuz ortaya çıksın.

Birisi deveden çuvalla yük indirmiş. Zengin adam; etrafına bakmış, taşıtacak bir hamal aramış. Bakmış, orada hırpani, mütevazı bir zât var.

“Gel buraya. Al şu çuvalı sırtına” demiş.

O da almış.

Neden böyle dik konuşabiliyor?

Parası var da ondan. Parası var, adam ağa. “Paran kadar konuş” diyecek; “10 dinar az gelir.” derse, 15 dinar verecek, 20 dinar verecek, atacak önüne; “Çok konuşma, al parayı.” diyecek.

Adam önden gidiyor; ötekisi çuval sırtında sıcakta ter dökerek arkadan geliyor. Fa-

kat, yolun iki tarafından, gözleri fal taşı gibi açılmış, millet bunlara bakıyor.

Ne var, ne acayiplik var bunda? Bir zengin bir fukarâya bir çuval taşıttırıyor, ne var şaşıracak?

Herkes selam veriyor;

es-Selamü aleyküm yâ emîre'l-mü'minîn!

“*Ve aleyküm selam*” diyor, sırtında taşımaya devam ediyor.

Oranın valisiymiş, sahabeden bir zât. Peygamber Efendimiz'in mektebinden dersi almış, mütevazı. Üniforması yok, makam arabası yok, etrafında korumaları yok. Kenarda onu görünce fukarâdan bir kimse sandı, “çuvalı yüklen” dedi ama oranın valisiymiş. Valilik konağında oturmuyor, üstüne başına dikkat etmiyor, Allah'ın sevmesine dikkat ediyor. İtiraz da etmemiş;

“Sen kendine bir hamal bul be! Ben buranın valisiyim.” dememiş. “Gel” deyince geliyor, “yüklen” deyince yükleniyor. Zengin mahcup olmuş, yüzü kızarmış;

“Aman efendim, özür dilerim. Sizin vali olduğunuzu bilemedim, lütfen bırakın çuvalı.”

“Hayır! Nereye kadar gideceksen söyle, oraya kadar götürüyüm.” demiş ve oraya kadar götürmüştü, çuvalı bırakmış.

Bu insanları bir okusak anlarız. Bizim kafalarımızın çok değişmesi lazım.

Biz Müslümanlığı biliyor muyuz? Bu zamanın Müslümanlığını bildiğini iddia eden insanları Müslümanlığı biliyor mu, bilmiyor mu?

Peygamber Efendimiz’e müracaat etsinler, hadîs-i şerîfleri okusunlar, sahabe-i kirâmın hayatını okusunlar. Görsünler, onlar nasıl ticaret yapmışlar, nasıl valilik yapmışlar, nasıl komutanlık yapmışlar, nasıl hayat geçirmişler? En iyi çare bu.

Allah bize sevdiği yolları gösterecek, bizi sevdiği, müttakî kullardan eylesin.

Allah, müttakî kulları seviyor. Müttakî kullara keramet ihsan ediyor, hüsn-ü hâtime nasip ediyor. Allahu Teâlâ hazretleri; “Ben bu

cenneti müttakî kullarım için hazırladım, sizler için değil.” buyuruyor.

أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

*Uiddet li'l-muttekîn.*⁵ Cennet müttakî kullar için hazırlanmıştır.”

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

Inna'l-lâhe yuhibbü'l-müttakîn “Allah müttakî kullarını sever.”

وَيَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ. وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا

لَا يَحْتَسِبُ

*Ve men yettekî'l-lâhe yec'al lehû mah-recen ve yerzukhü min haysü lâ yahtesib.*⁶ “Sıkıntılardan kurtarır, ummadığı yerden rızıklandırır, gökten rızık indirir.”

“Hocam! Öyle şey olur mu?”

Bal gibi olur. Deniz kenarında dururken balık kucağına zıplar. Kuş gelir yanına konar. Allah her şeye kâdir!

⁵ 3/Âl-i İmrân, 133.

⁶ 65/Talâk, 2-3.

Allahu Teâlâ hazretleri sevdiği kulu beslemekten aciz mi? Taltif etmekten, gönlünü hoş etmekten aciz mi?

Bütün mesele Allah'ın sevgili kulu olmak, gerisi laf! Allah sevmedikten sonra istersen Mısır'a sultan ol, istersen İran'a şah ol. Şahların durumunu gördün. Ne istersen ol!

Aziz kardeşlerim!

Onun için takvâyı öğrenelim. Allah bize takvâyı nasip etsin, müttakî kul olmayı nasip etsin.

Peygamber Efendimiz sonra;

Le-fukahâü kâdetün. "Fakihler komutanlardır." diyor. *Kâde*, *kâid* kelimesinin çoğuludur. *Kâid* de "bir topluluğu sevk ve idare eden, başında yürüyen, onları götüren komutan" demek.

"Fakihler komutandır." diyor Peygamber Efendimiz.

Neden?

Çünkü bütün insanların kulluk görevi, Allah'a itaat etmektir. Allah'ın emirlerini bilen insan onlara yol gösterir, onları hayra sevk

eder ve yapacakları işleri Allah'ın rızasına göre yaptırır. Onun için “Halkın asıl komutanları alimlerdir.”

c. Fakih kimdir?

Fakih ne demek?

“Fıkıh sahibi” demek. Sezgisi var, anlayışı var, bön değil, kalın kafalı değil; ârif.

Fakihin alimden farkı nedir?

Fekaheti var, sezgi kabiliyeti var. Allah anlayış vermiş.

Peygamber Efendimiz; “Allah bir insanı sevdi mi onu dinde fakih kılar.” buyuruyor. Allah bir insanın hayrını murad etti mi ona dininde anlayışlı, sezgili, kavrayışlı bir zekâ verir, anlayış verir. Herkes o tarafa giderken “Benim gönlüme yatmadı, ben o işi yapmam.” der. Herkesin yapmadığı güzel şeyi sezebilir, herkesin atladığı noktada atlamaz. Gerçekleri görebilir, ince gerçekleri sezebilir. Bunun için fakih demek; “sezgisi kuvvetli, anlayışı güzel, zevki var, bilimsel anlayışı var, kalbinde sağlam bir terazi var.” demektir. Herkes kaşık yontar ama sapını ortaya getiremez.

Herkes dokuma yapar ama “Hasır dokumacısını getirip de ipek tezgâhının başına oturtmazlar.”

Şeyh Sâdî böyle diyor. Hasır dokumak başka, ipekli kumaş dokumak başka. Lahor şalını dokumak başka hasır dokumak başka. Birisi kaba iş, birisi ince iş. Onun için alimler önderlerdir.

Burada iki türlü şey var: Alimler halka yön verecekler;

“Gerçek şudur, şunu yapın. Şurası yanlıştır, şuraya gitmeyin. Burası doğrudur, buraya gidin.” diyecekler, görevlerini yapacaklar. “Yöneticilik ve sevk edicilik görevini güzel yapacaklar.” demektir.

İkincisi de; halka, “Siz de onların sözünü dinleyin.” demektir. Çünkü onlar, Allah’ın rızasının yolunu gösteriyorlar.

Ve cülûsü ileyhim ziyâdetün. “Böyle fakihlerin, müttakîlerin meclislerinde oturmak insanı birçok bakımdan zenginleştirir.”

Birçok şeyini arttırır, ziyadeleştirir. Bir kere takvâsını arttırır. Adamın oturuşundan, yüzünün nurundan, davranışından, sözünden

hisse alırsın; meclisinde gözün yaşarır, dayanamazsın. İlmin artar, imanın artar.

Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

“Allah’ın sevgili kulları; görüldüğü zaman Allah anılan, Allah hatırlanılan kimselerdir.” Sen onu görürsün, görür görmez aklına Allah gelir; günahların aklına gelir, âhiret aklına gelir; içine, günahlarına pişmanlık doğar, sevapları işleme aşkı doğar. Nurun artar, kalbinin pası gider. Konuştuğu zaman bir şeyler öğrenirsin, ilmin irfanın ziyadeleşir, sevabın ziyadeleşir. İslâm’a bağlılığın, imanın güçlenir kuvvetlenir. İşte bak; insanın her şeyi artırıyor. Onun için insan konuşacaksa, gitsin takvâ ehli insanlarla konuşsun. Hal ehli insanlarla görüşsün; alim, fazıl, kâmil insanlarla görüşsün. Cahille konuşursan cehaletin karalığı sana da çöker, bulaşır. Demirci dükkânına girenin beyaz elbiseleri mutlaka kirlenir, islenir ve bazen ocaktan kıvılcım bir zıplar, yapışır, atıncaya kadar bakarsın orayı yakmış. Ya yanar ya kirlenir ya paslanır ya islenir ya siyahlanır ya da o demirci dükkânın kokusundan insanın ciğeri dolar.

Peki alimin meclisini neye benzetiyorlar?

Alimin meclisini de esans dükkânına, at-tar dükkânına, ıtır satan dükkâna benzetiyo-lar. Diyelim ki Harem-i Şerîf'in karşısında, en kıymetli güzel kokuları satan tertemiz ışıl ışıl bir dükkân. Giriyorsunuz; "Şu kaç, bu kaç?" diye soruyorsunuz. Dışarı çıktığınız zaman kokusu üstünüze siner. Yanınızda duran in-san; "Yahu sende bir güzel koku var." der. Çünkü güzel kokunun yanına gittin, Onun te-siri insana gelir.

Şeyh Sâdî, *Gülîstan* isimli kitabında Sem-bolik hikâyelerle çok güzel şeyler anlatır. Bir hikâyesinde şöyle diyor:

گل‌ی خوشبوی در حمام روزی رسید از دست

مخدومی به دستم

بدو گفتم که مشکی یا عبیری که از بوی

دآلویز تو مستم؟

بگفتم من گل‌ی ناچیز بودم ولیکن مدتی

با گل نشستم

کمال همنشین بر من اثر کرد و گرنه من

همان خاکم که هستم

*Gülî hoşbûy der hammâm rûzî resîd ez
dest-i mahdûmî be destem...*

“Bir gün hamamda yıkaniyordum, sevdiğim bir arkadaşım tarafından bana hoş kokulu bir kil verildi.”

Eskiden kille yıkanırlarmış. Sabun yerine “hamamcı kili” denilen kil, bir çeşit sabun, hoş kokulu özel bir toprak. Köpürüyor, yağları eritiyor ve insan temizleniyor.

“Bu toprağa; ‘Sen misk misin, amber misin, nesen?’ dedim.”

Mübarek toprağa söylüyor.

“Ben şu güzel kokundan mest oldum.”

Toprakla konuşulur mu? Toprak cevap verir mi? Sembolik hikâyeye anlatıyor ama bir şey anlatmak için.

“Cevap olarak; ‘Hayır, ben ne amberim ne miskim, ben senin bildiğin toprak idim.’ dedi.”

“Ama gül ile bir müddet beraber oldum, Gülün yanında durdum.”

“Beraber oturduğum zâtın kemali bana tesir etti de ondan güzel kokuya büründüm.” diyor.

İşte insan da buna benzer. Toprak da olsa gül kokularının yanına gidince “gül kokulu toprak” olur. Kötülerin yanına gittiği zaman da bulaşır, kirlenir, kararır, sararır, solar. Dünyada da âhirette de yanar. Onun için Allah bizi iyilerden ayırmasın, iyilerle beraber haşreylesin.

“İlminden faydalanılan bir alim, kendi kendine bir kenarda ibadet eden bin tane âbidden daha kıymetlidir.”

Bin tanesini bir kefeye koy, bir tane alim ondan daha fazla eder.

Neden?

Çünkü başkalarına ilim öğretiyor. Ötekisi kendi başına ibadet ediyor, namaz kılıyor, sevap kazanıyor; o da güzel. İbadet etmek sevap, namaz sevap, Kur’an sevap, zikir sevap, hepsi sevap ama en üstün faaliyet insanlara hayrı öğretmek. Bundan daha üstün bir

mertebe yok. Cihadın da üstünde, her faaliyetin de üstünde olan faaliyet; en kıymetli, en asil, en sevaplı, en ecirli faaliyet insanlara hayrı, ilmi, irfanı öğretmektir.

Kur'ân-ı Kerîm'de Allahu Teâlâ hazretleri şöyle buyuruyor:

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا
وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

*Ve men ahsenü kavlen mimmen deâ ile'l-lâhi ve amile sâlihan ve kâle innenî mine'l-müslimîn.*⁷

Ve men ahsenü kavlen. “Sözce ondan daha kıymetli kim vardır?” *Mimmen deâ ile'l-lâhi.* “Allah’a çağıran bir insandan sözü daha kıymetli, kendisi daha kıymetli kim olabilir?”

Demek ki bu istifham şeklinde sorulmuş. “Olamaz” mânasına. Buna *istifhâm-ı inkârî* derler. En kıymetli faaliyet insanlara hakkı hayrı öğretmektir. Hakkı hayrı öğreten kimsese melekler kanatlarını gererler; gök ehli, yer ehli dua ederler.

---

⁷ 41/Fussilet, 33.

İnsanın kendi başına ibadet etmesi iyidir. İlim öğrenmenin de öğretmenin de çağları, zamanları vardır. Bir belde ilim az ise, soru soran insanlar çok ise, ilme ihtiyaç fazla ise o zaman ilme çalışacak. İلمي neşretmeye, öğretmeye çalışacak. Herkes biliyorsa, herkes dini öğrenmişse, herkes alim ise, o zaman kenarda köşede camide hanede ibadetle meşgul olsun. Yerine göre.

Onun yerini kim tayin eder?

Fakih tayin eder, dinde sezgisi kuvvetli olan insan tayin eder.

Hz.Ali Efendimiz'den rivayet edilmiş:

عن على رضى الله تعالى عنه المتقون سادة
والفهاء قادة، والجلوس اليهم زيادة، وعالم ينتفع
بعلمه افضل من الف عابد

*el-Müttekûne sâdetün ve'l-fukahâü
kâdetün ve'l-cülûsü ileyhim ziyâdetün ve
âlimün yüntefeu bi-ilmihî efdal min elfi âbi-
din.*

Bir hadîs-i şerîf daha var; ben onun arkasına bakmışım, onun için râvîyi yanlış söyle-

mişim, onu da okuyayım, birbirine karışmasının çünkü hadîs-i şerîftir, her kelimesinin önemi vardır. Bunların her birisi incidir, mercandır, yakuttur, zebercettir, zümrüttür. Nasıl söylenirse hepsini öylece ezberlemek, öyle anlamak lazım.

عن عائشة رضی الله تعالى عنها عن النبی صلی الله
عليه وسلم انه قال المتقون سادة العلماء
والفقهاء قادة أخذ عليهم أداء موثيق العلم
والجلوس اليهم بركة والنظر إليهم نور

*An Âişete radiyallâhu teâlâ anhâ, ani'n-nebiyyi sallallahu aleyhi ve selleme ennehû kâl: el-Müttekûne sâdetün ve'l-ulemâü ve'l-fukahâü kâdetün ühıze aleyhim edâün mevâsiki'l-ilmi ve'l-cülûsü ileyhim bereketün ve'n-nazari ileyhim nûr.*⁸

Bu okuduğum hadîs-i şerîf, Hz. Âişe anamızdan. Ebû Bekr-i Sıddîk'ın kızı Hz. Âişe-

---

⁸ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 295, r. 439; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, IX, 105, r. 8553; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 93, r. 5652; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IV, 615, r. 1772; Gümüşhânevî, *Râmûz*, I, 232.

i Sıddîka validemizden rivayet edilmiş. O; kadınların örnek olanıydı, alim olanıydı.

d. Takva ehli olanlar kimlerdir

Peygamber Efendimiz'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

el-Muttekûne sâdetün. "Takvâ ehli olan insanlar kavmin asilleridir, *seyyid*leridir." Asaletli, soylu. Babasının dedesinin itibarlı kimse olmasından, zengin olmasından, ağa olmasından, paşazâde olmasından, hanedandan olmasından değil.

Nereden geliyor?

Takvâdan geliyor. "Takvâ ehli insanlar *seyyid*dir, asil kimsedir, İslâm topluluğunun en yüksek insanlarıdır." diyor.

Birinci hadîs-i şerîf gibi.

el-Müttekûne sâdetün. "Müttakîler *seyyid*lerdir, soylu kişilerdir, asil kişilerdir, bir toplumun asilleri onlardır."

Fakir de olsalar, güçsüz de olsalar, yoksul da olsalar, işleri basit de olsa, fırıncı da olsalar, somuncu baba da olsalar, eskici baba da olsalar, çoban da olsalar en kıymetli insanlar onlardır.

Ve'l-ulemâü ve'l-fukahâü kâdetün. Burada öteki rivayetten fazla olarak; "Alimler ve fakihler komutanlardır." dedi.

Alimler ve fakihler toplumların başında olup onları götüren hakiki komutanlardır.

Uhize aleyhim edâün mevâsîku'l-ilmî. "İlmin en sağlamlarını insanlara anlatma hususunda Allah onlardan ahd ü mîsak almıştır."

"Sakın hakkı setretme!" diyeceksiniz. Hakkı saklamayacaksınız. Yalan yanlış şeyler değil de sağlam şeyler öğreteceksiniz. Âyet öğreteceksiniz, hadis öğreteceksiniz. "Sağlam, mevsuk olan, güvenilir olan, -Batı tabiriyle- otantik olan şeyi öğreteceksiniz." diye kendilerinden ahd ü mîsak almıştır. Hakkı söyleyeceksiniz, kimseden yılmayacaksınız.

Bir başka hadîs-i şerîfte ne dedi?

أَفْضَلُ الْجِهَادِ مَنْ قَالَ كَلِمَةَ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ

*Efdalü'l-cihâdi men kâle kelimete hakkin inde sultânin câir.*⁹ "Cihadın en üstünü,

---

⁹ Nesâî, "Bey'at", 37, r. 4209; Ahmed b. Hanbel, III, 19, r. 11143; IV, 315, r. 18830; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 551, r. 8543; Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 193, r. 7786; Ebü Ya'lâ, *Müsned*, II, 352, r. 1101; Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, X, 67, r.

zalim hükümdarın karşısında hak sözü söyle-
mektir.”

Zalimin karşısında hak sözü söylemektir.
Tabi biz birçok şeyi okuyoruz da, içinde ne
olduğunu bilmeden okuyoruz.

Mesela bizim şu camide beni dinleyen
kardeşlerimizin hepsi Yâsîn sûresini bilirler,
kaç defa dinlemişlerdir, birçoğunun da ezbe-
rindedir. Yâsîn sûresinin ikinci sayfasında bir
olay anlatılıyor.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ

*Va'drib lehüm meselen ashâbe'l-
karyeti.*¹⁰ “Ey Resûlum! Bir kabilenin ahalisi-
ni, onlara misal olarak anlat.” diye orada bir
şehirde cereyan eden bir olay zikrediliyor.

7174; XII, 38, r. 8978; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VIII, 282,
r. 8081; Kudâ'î, *Müsnedü's-Şihâb*, II, 248, r. 1288; Deylemî, *el-
Firdevs*, I, 358, r. 1448; Begavî, *Şerhu's-sünne*, X, 65-6, r.
2473; Makdisî, *el-Muhtâre*, VIII, 110, r. 122-123; Münâvî,
Feyzu'l-Kadîr, II, 30, r. 1246; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*,
III, 64, r. 5511; Gümüştanevî, *Ramûz*, I, 76. Bk. Ebû Dâvud,
“Melâhim”, 17, r. 4344; Tirmizî, “Fiten”, 13, r. 2174; İbn
Mâce, “Fiten”, 20, r. 4011; Bezzâr, *Müsned*, X, 435, r. 4589;
Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân*, X, 528, r. 7936; Kudâ'î, *Müsnedü's-
Şihâb*, II, 247, r. 1287; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, II, 179, r. 1610.

¹⁰ 36/Yâsîn, 13.

Rivayete göre bu şehir, Antakya şehri.

Orada cereyan eden olay ne?

Ahalisi putperest, güneşe tapıyor, Apollo'ya tapıyor vesaire. Allah onlara hak dini göstermek için batıldan vazgeçsinler diye, yanlış yoldan dönsünler de, Allah'ın razı geldiği dine geçsinler diye, mürsel gönderiyor, vazifeli iki kişi gönderiyor. Sonra takviye olsun diye, bir mürsel daha gönderiyor; üç kişi. Onlar orada, o Antakya şehrinde hakkı anlatıyorlar, gerçekleri söylüyorlar, doğru inancı öğretmeye çalışıyorlar. Ama sonunda halk, hükümdar ve asilzâdeler aleyhlerine geliyor ve iş bunların öldürülmesine gidiyor. Bunlar ücret istemiyorlar, menfaat beklemiyorlar, iman için çalışıyorlar. Allah'ın varlığını birliğini anlatıyorlar, batıldan kurtarmaya çalışıyorlar, cehenneme düşmesinler diye gayret ediyorlar, cennetin yolunu göstermeye çalışıyorlar. Ama halk bunların niyetini anlamıyor ve öldürmeye kalkışıyor.

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى

Ve câe min akxa'l-medîneti racülün yes'â. "Şehrin ta öteki ucundan telaşlı telaş-

lı, koşa koşa bir adam çıktı geldi.” veyahut “şehrin asillerinden gelen” mânasına gelir. *Min aksa’l-medîneti*. “Şehrin ta öteki ucundan” mânasına da gelebilir, “şehrin en yükseklerinden” mânasına da gelebilir, yani itibarlı insanlarından.

Kimmiş bu zât?

“Habîbü’n-Neccâr” isimli zât imiş. Koşarak geliyor, diyor ki;

قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

*Kâle yâ kavmi’ttebiu’l-mürselîn.*¹¹ “‘Ey kavmim! Bak siz beni tanırsınız, ben sizin aranızdayım, benim dürüst olduğumu bilirsiniz; Allah’ın gönderdiği bu mürsellerin kıymetini bilin, reddetmeyin, bunlara tâbi olun.’ diyor.”

Anlatıyor, söylüyor, yapmak istedikleri zulmü engellemeye çalışıyor. Tabi onu da şehit ediyorlar. Ama şehit edilmekten korkmuyor, canının elden gideceğinden korkmuyor. Toplumun gözü dönmüş, Allah’ın sevgili kullarını öldürmeye kalkışmışlar.

---

¹¹ 36/Yâsîn, 20.

“Ne yapayım? Toplumun bu kızgın tavırlarının karşısında durulmaz, insanı linç ederler. Kenarda kendi kendime ağlayayım.” demiyor.

Çıkıyor karşılarına, nasihat ediyor, anlatıyor. Onu da şehit ediyorlar. Şehit olmak pahasına hakkı söylüyor! İşte alimlerin vaziyeti.

Bak ne diyor Peygamber Efendimiz?

“Onlara ilmin en güvenilir olanlarını, güvenilir ilmi, doğru ilmi, gerçekleri, hakikatleri aynen karşı tarafa söylemek, aynen nakletmek vazifesi verildi. ‘Hakkı söyleyeceksiniz, boş durmayacaksınız, susmayacaksınız.’ diye onlardan ahit alındı.” diye Peygamber Efendimiz bildiriyor.

Onun için alimler Allah’a bağlıdır. Hükümdarların karşısına çıkarlar, halifelerin karşısına çıkarlar, hakkı söylerler.

e. İmam Kuşeyri ve Ebü'l-Hasan el-Harakani

Biliyorsunuz, belki kütüphanenizde vardır; İmam Kuşeyrî *Risâletü'l-Kuşeyriyye* diye çok mühim bir kitap yazmış. Bir güzel alim, bir mutasavvıf zât. Büyük Selçuklu imparatoru

ru Sultan Sencer var; onun zamanında, onunla çağdaş. Hükümdar bunlara hürmet ediyor, sarayına çağırıyor, izzet ve itibar ediyor.

Bir başka büyük zât var, onun ismi de Ebu'l-Haseni'l-Harakânî hazretleri. O da o devrin insanlarından ama hükümdarın meclisine girdiği zaman kale gibi sağlam dururmuş. Hükümdar onu gördü mü korkusundan ayağa kalkarmış. Selçuklu Sultanı onu gördüğü zaman ayağa kalkarmış. Tahtına onu oturtmuş, o da ona;

“Bak! Allah’ın emrini iyi tutmuyorsun, şu kusuru yapıyorsun, bu kusuru yapıyorsun. Bunu bırak, şöyle yap.” gibi sözler söyleyerek çocuk azarlar gibi azarlarmış.

İmam Kuşeyrî bir seferinde;

“Sultanım! Bizden çok ona itibar ediyorsun, bize göstermediğin iltifatı bu zâta gösteriyorsun. ” diye biraz sitem etmiş. Sultan Sencer şöyle diyor:

“Onu görünce bana bir hal oluyor. Siz, ben ne söylersem; ‘Uygundur efendim, doğrudur efendim’ diyorsunuz, o beni azarlıyor,

gerçeği söylüyor. Çekiniyorum ondan, elimde değil.” diyor.

Bir insan Allah'tan korktu mu her Şey ondan korkar. Bir insan Allah'tan gayriden korktu mu, -Allah'tan korkmuyor hükümdardan korkuyor, cezadan korkuyor, fakirlikten korkuyor- neden korkuyorsa mutlaka o korktuğunu Allah ona musallat eder. Kaide böyle, mânevî kaide.

“Sen Őundan mı korktun? Ben sana o korktuğunu musallat edeyim de gör.” der, korktuğunu ona musallat eder. Peygamber Efendimiz;

“Eğer Âdemoğlu Allah'tan gayri hiçbir Őeyden korkmasaydı, hiçbir Şey Âdemoğlu'na zarar veremeyecekti.” buyuruyor.

Korktuğu için ceza olarak korktuğunu başına getiriyor Allah.

Onun için müslümanların vasıflarını anlatan âyet-i kerîmede Şöyle buyuruluyor:

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

*Ve lâ yehâfûne levmete lâim.*¹²

Mü'minin bir vasfı nedir?

“Kınayanın kınamasından korkmaz.”

Vız gelir tırıs gelir, aldırılmaz, hak bildiği şeyi yapar.

“Ne biçim giyiniyorsun?”

“Ben Allah’ın sevdiği şekilde sevdiği biçimde giyiniyorum, beğenmeyen beğenmesin. Kendisi bilir.”

“Ne biçim konuşuyorsun, ne biçim iş yapıyorsun?”

“Ben Allah’ın rızasına uygun hareket etmek istiyorum, o kadar.”

Allahu Teâlâ hazretleri her işimizi kendisinin rızasını kazanacak şekilde ayarlamaya bizi alıştırsın. Böyle hareket edelim, rızasını elde edelim. Rabbimiz bizi rızasına vasıl eylesin.

Ve cülûsü ileyhim bereketün. “Bu alimlerin, fakihlerin meclislerine oturmak, soh-

---

¹² 5/Mâide, 54.

betlerine katılmak, toplantılarına iştirak etmek berekettir.”

Peygamber Efendimiz öyle buyuruyor:

Ve cülûsü ileyhim bereketün. Ve'n-nazaru ileyhim nûr.

Son cümlesi de bu:

“Onların cemallerine, yüzlerine bakmak nurdur.”

Yüzüne bakmak bile sevaptır. Bazı şeylere bakmak sevaptır. Mesela Kâbe'ye bakmak sevaptır. Mesela insanın babasının anasının yüzüne bakması sevaptır.

“Bu benim babam, bu benim anam! Benim için ne sıkıntılar çektiler, beni nasıl yetiştirdiler.” diye yüzlerine bakmak sevap kazandırır. Kur'ân-ı Kerîm'e bakmak insana sevap kazandırır.

“Hocam! Hiç okuma bilmiyorum. Elifi görsem mertek sanırım, hiç haberim yok. Kur'ân-ı Kerîm'i açıyorum, bakıyorum. Ben de sevap alır mıyım?”

Alırsın. Sırf Kur'ân-ı Kerîm'i seyretmek-
ten sevap kazanırsın. Bir de insan, alimin
yüzüne baktı mı sevap kazanır; nurdur.

Allahu Teâlâ hazretleri bizi sevdiği yol-
lardan, ilim meclislerinden ayırmasın; alim-
lerden, fakihlerden, müttakî kullardan ayır-
masın.

Gelelim üçüncü hadîs-i şerîfe. Sırayla
okuyoruz.

الْمُتَعَجِّلُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَالَّذِي يُهْدِي جَزُورًا، ثُمَّ
الَّذِي يَلِيهِ كَالْمُهْدِي بَقَرَةً، ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ كَالْمُهْدِي
شَاةً، فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ طُوِيَتِ الصُّحُفُ
وَجَلَسُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ

*el-Muteaccilü ile'l-cümüati ke'l-lezî
yühdî cezûran sümme'l-lezî yelîhi ke'l-mühdî
bakaraten sümme'l-lezî yelîhi ke'l-mühdî
şâten fe-izâ celese'l-imâmü ale'l-minberi
tuviyeti's-suhufü ve celesû yestemiûne'z-
zikra.*¹³

¹³ Dârimî, "Salât", 193, r. 1584; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*,
VII, 739, r. 21182; Gümüşhânevî, *Râmûz*, I, 232. Bk. Buhârî,
"Cum'a", 31, r. 929; Müslim, "Salâtü'l-müsâfirîn", r. 24; Nesâî,

Ebû Hüreyre *radıyallahu anh'*ten rivayet edilmiş.

Yarın günlerden ne?

Cuma.

Bu akşam size cuma ile ilgili bu hadîs-i şerîfi okuyorum:

f. Cuma Namazına Erken Gitmenin Fazileti

el-Müteaccilü ile'l-cumuati. "Cuma namazı kılmak için camiye evvel vakitte giden, erken saatte giden."

Ke'l-lezî yühdî cezûran. "Deve kurban etmiş gibi sevap kazanır."

Deve gibi kurban yerine geçer. Kurban bayramında yedi kişi birleşerek bir deve kesse kurban kesme vazifesini yapmış olurlar.

"İmâme", 59, r. 864; İbn Mâce, "ikâmetü's-salât", 82, r. 1092; Ahmed b. Hanbel, II, 342, r. 8523; İbn Huzeyme, *Sahîh*, III, 133, r. 1769; Abdürrezzak, *Musannef*, III, 256, r. 5562; Humeydî, *Müsned*, II, 175, r. 963; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, XI, 19, r. 6158; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 319, r. 5860; *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, IV, 393, r. 6577; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, VIII, 329, r. 8772.

“Camiye erken giden bir deve kurban etmiş, Allah yolunda hediye etmiş, fukaraya dağıtmış gibi sevap kazanır.” deniliyor.

Sümme'l-lezî yelîhi ke'l-mühdî bakara-ten. “Ondan biraz daha geç gelen sığır kurban etmiş gibi sevap alır.”

Sığır da yedi hisselidir ama deve daha büyüktür, eti daha çoktur, ikisinin fiyatı farklıdır. Otomobil de binek arabasıdır ama kamyon daha pahalıdır; bunun gibi. Evvel giden deve kurban etmiş gibi sevap alıyor, ikinci giden sığır kurban etmiş gibi sevap alıyor.

Sümme'l-lezî yelîhi ke'l-mühdî şâten. “Ondan sonra giden bir koyun kurban etmiş gibi sevap alıyor.”

Yine sevap alıyor ama biraz daha geç gittiği için koyun kurban etmiş gibi sevap alıyor.

Dur bakalım koyundan sonra nereye gidiyor? Horoz filan var mı?

Horoz yok, horozdan kurban olmaz. O, yanlış mezheplerin yanlış kararlarıdır. Gidiyor, mezar başında horoz kurban ediyor. Horoz kurban olmaz! Olsa olsa koyun olur. Ko-

yun olmazsa keçi olur ama ondan aşağı kurban olmaz.

Fe-izâ celese'l-imâmü ale'l-minberi.
“İmam minbere oturduğu zaman...”

Hani *inne'l-lâhe ve melâiketehû*'yu okuyorlar, ondan sonra imam minbere çıkıyor, oturuyor. O oraya oturdu mu müezzin iç ezanı okuyor.

Tuviyeti's-suhufü. “Sayfalar bürülür, katlanır.” diyor.

Meleklerin camiye gelenleri yazdıkları sayfalar, defterler kapatılır. Hani camiye gelenlerin adını yazıyorlardı; “Bir deve kurban etmiş gibi sevap kazandı, bir sığır kurban etmiş gibi sevap kazandı, bir koyun kurban etmiş gibi sevap kazandı.” diyorlar, karşısına her birinin adını yazıyorlardı. Ama imam minbere çıkınca defterleri kapanırmış.

Ve celesû yestemiûne'z-zikra. “Oturur, zikri dinlemeye başlarlar.”

Zikir dediği hutbedir. Melekler imamın hutbesini dinlemeye başlarlar. Defteri kapatırlar; kim gelirse gelsin artık ona bakmazlar.

İmam konuşmaya başlayınca melekler dinlemeye başlarlar. Ne mübarek bir manzara!

Cuma ne mübarek bir namaz ki imamın yaptığı iş ne kadar önemli, ne kadar sevaplı ki imam orada konuşmaya başlayınca melekler yaptığı işleri bırakıyor.

Melekler bu hakikatleri bilmez mi?

Bilir.

Âyetleri bilmez mi?

Bilir. Ama “Dinlemenin sevabını kaçırmayalım.” diye melekler defterlerini kapatıyorlar, dinlemeye koyuluyorlar. Bizimkiler de en geç vakitte geliyor, oturuyor, oturur oturmaz da uyuklamaya başlıyor. İmam minberden inse cuma namazını kılsa da çıksa gitse. Farzı kıldı mı pabucu alıp gidiyor, yallah!

Halbuki erken gelecek, zikir yapacak, tesbih çekecek, salât u selâm getirecek, Kur’an okuyacak. Mesela bir insan cuma namazı vakti gelinceye kadar Kehf sûresini okuduğu zaman, yedi günlük günahı, üç gün daha ilavesiyle affolunuyor, yani on günlük günahı affolunuyor. Peygamber Efendimiz öyle bildi-

riyor. Ezberlemek lazım. Ezbere bilmiyorsa, camiye erken gelmek, okumak lazım. Ezberden okuyan bir insan 15-20 dakikada okusa demek ki iç ezanın okunmasından en az 25 beş dakika önce camiye gelmeli. Tabi vaaz dinliyorsa o da güzel. Vaiz bir konuşma yapıyorsa onu dinlemek de sevaplı. O zaman evinde okuyacak, öyle gelecek. Gelmeden evvel evinde Cuma abdesti alacak.

“Kim sevabını Allah’tan bekleyerek, inanarak, itimat ederek gusül abdesti alırsa cuma günü onun da on günlük günahı affolunur.”

Geçmiş haftanın günahları affolunur.

Onun için cumaya erken gitmeye gayret edin. Evinizde gusül abdesti, boy abdesti alıp gitmeye gayret edin. Kehf sûresini okumaya gayret edin. Ve deve kurban etmiş gibi sevap kazanmak için erken gitmeye gayret edin.

Hacı babalara bakıyorum; köylerde camilerin bahçesine bir kütük yatırıyorlar. Ellerin de bastonlar, kumru kuşları gibi oraya diziliyorlar. Caminin kapısı açık ama içeri girmiyorlar. Yasak yok, mâni olan yok, para istemiyorlar. Hacı babalar dışarıda duruyor. İç-

ride sevap var; gir de melekler adını yazsın; o sevabı kazan. Dışarıda güneşleniyorlar, konuşuyorlar. Ezan okunduğu zaman giriyorlar, yanlı; erken gidecek.

Bir insan camiye girdiği zaman namazı beklediği müddetçe “Devamlı namaz kılıyor.” gibi sevap alır. Namaza hazır iken, namazı bekler haldeyken kılmış gibi sevap yazılır, boyuna sevap kazanır; bir. Onun için camiye sevin. Camiden korkmayın. Allah ile ibadetin zevkine varın. Allah’ın huzurunda olmanın zevkini tadın. Zevkini bilmeyen dışarıda durur; zevkini bilen, tadını alan içeriye girer.

“Mescitler Allah’ın evleridir, kullar da mescide girdi mi Allah’ın misafiri olurlar, her ev sahibi de misafire ikramda bulunur.”

Peygamber Efendimiz böyle diyor. Onun için Allah’ın mescitlerini sevmeli ve içeri girmekten kaçınmamalı. İçeri girmek onu korkutmamalı. İçeride nasıl muamele edeceğini bilmediği için dışarıda duruyorlar. Halbuki içeri girse, eğer okuma yazma biliyorsa Kur’an açar, Kur’an okur, sevap kazanır.

“Ümmi hocam! Okuma yazma bilmez, aklı almaz, ihtiyar!”

O zaman eline tesbihi alsın; *Allah Allah Allah* desin, *lâ ilâhe illallah, lâ ilâhe illallah, lâ ilâhe illallah* desin.

“Bir *elhamdülillah* dese mizanı doldurur.” diyor Peygamber Efendimiz. Bir *elhamdülillah* sözü âhiretteki rûz-i mahşerdeki yeri, kıyametteki terazinin kefesini doldurur. “*Subhanallah, ve'l-hamdülillah* yerle göğün arasını doldurur.” Sevabı, nuru yerle göğün arasındaki o muazzam mesafeleri doldurur.

g. *Elhamdülillah, Subhanallah Zikrinin Fazileti*

Böyle sevaplar var ve yarın bu sevaplara bizim çok ihtiyacımız olacak. Biliyoruz ki kıyamet gününde insanlar sevap alamadığı için kıvrım kıvrım dolanacak. Akrabasının yakasına yapışacak. “Senin üzerinde benim hakkım var; çık, hakkımı ver!” diye yakasına yapışacak. Rabbü'l-âlemîn'in huzuruna getirecek ve “Yâ Rabbi! Bu bana zulmetmişti, benim burada hakkım var, hakkımı aliver!” diyecek, sürükleye sürükleye götürececek. Allah'a dava edecek. Kadın kocasını dava edecek, adam karısını dava edecek. Evlat babasını dava

edecek, baba evladını dava edecek. Kardeş kardeşi dava edecek.

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

*el-Ehıllâü yevmeizin ba'duhüm li-ba'din adüvvün ille'l-müttakîn.*¹⁴ “Buranın samimi dostları arkadaşları, o gün birbirlerine düşman olacak.”

Dünyada dost olanlar; “Gel beraber gzelim; zevk edelim, sefa edelim. Paralar benden, sen benim aziz dostumsun!” diyenler, âhirette birbirlerine düşman olacak.

İlle'l-müttakîn. “Müttakî kullar müstesna.”

Onların muhabbetleri dünyada da güzel âhirette de güzel. Onlar orada dostluğu devam ettirecekler.

Allah bizi müttakîlerle dost etsin. Çünkü müttakîlerin dostluğu orada devam edecek. Ötekiler düşman olacak, değişecek. Bir insanla kırk yıl ahbaplık ediyorsun, birden “Hoşuna gitmeyen bir söz söylüyorsun.” diye bakıyorsun sana düşman olmuş.

---

¹⁴ 43/Zuhruf, 67.

Ne oldu? Tavuklarını mı kışaladı? Ne oldu ki birden böyle düşman oldun? Âyet okuyoruz, hadis okuyoruz; ne kızıyorsun? Allah'a mı kızıyorsun, Resûlullah'a mı kızıyorsun? "O hadisi niye söyledi?" diye Peygamber Efendimiz'e mi kızıyorsun? Âyet söylüyoruz, hadis söylüyoruz. Kırk yıllık ahbab selamı sabahı kesiyor.

Ama müttakîler öyle değil; müttakî kullar âhirette de dost olacak.

"Yâ Rabbi! Şu kardeşimi de cennete al." diyecek. Onu da cennete dâhil etmeye çalışacak, ona da şefaath edecek. Onun için Allah bizi müttakîlerden eylesin, müttakîlerle dost eylesin.

Gelelim öteki hadîs-i şerîfe:

الْمُتِمُّ الصَّلَاةِ فِي السَّفَرِ كَالْمُقْصِرِ فِي الْحَضَرِ

*el-Mütimmü's-salâte fi's-seferi ke'l-müksiri fi'l-hadari.*¹⁵

---

¹⁵ Deylemî, *el-Firdevs*, IV, 196, r. 6605; Münâvî, *Feyzu'l-kadîr*, VI, 261, r. 9170; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 544, r. 20178; Gümüşhânevî, *Râmûz*, I, 232. [Hadisin rivayet edildiği Darekutni'nin Efrâd'ı ve İbnü'n-Neccar'ın eserleri günümüze ulaşmamıştır.]

SübhaneAllah! Ebû Hüreyre *radiyallahu anh*'ten rivayet edilmiş. Bu hadisi duymadıysanız şaşıracaksınız.

Biliyorsunuz sabah namazı iki rekâttır, öğle dört rekâttır, ikindi dört rekâttır, akşam üç rekâttır, yatsı dört rekâttır değil mi? - Farzları sayıyorum.- İnsan seyahate çıktığı zaman dinimiz bir kolaylık gösteriyor; Allah müsaade etmiş, Peygamber Efendimiz bildirmiş, Kur'ân-ı Kerîm'de de var; "Dört rekâtlı namazlar iki kılınacak."¹⁶ Yolcu öğleyi iki rekât kılacak. "Misafir" deniliyor. Arapça'da misafir, "eve gelen konuk" mânasına değil, "sefere çıkmış olan yolcu" mânasına; yani sefer mesafesi kadar uzağa giden, sefer şartına haiz kimse. Dört rekâtlık öğle namazını dört kılmayacak, iki kılacak. İkinci namazını da iki kılacak, yatsı namazını da iki kılacak. Bir kolaylık. Sünnetleri kılmak mecburiyeti yok. Çünkü yolcudur; otobüsü kalkar, kervanı gider, su bulamaz, sıkıntısı olur. Allah böyle bir kolaylık vermiş.

Sefer halinde, seferîlik halinde dört rekâtlı namazlar iki kılınır. Yalnız kıldığı za-

---

¹⁶ 4/Nisâ, 101.

man! Veyahut misafirler, seferiler birbirleriyle cemaat yaptıkları zaman, imam da misafir-se iki kılarlar. Ama camide ezanı duydu, camiye girdi, imama uydu; o zaman dört kılacak. Çünkü imama tâbi oldu. Cemaat imamdan ayrılamaz. “Ben iki rekât kıldım, ayrılıyorum.” diyemez. İmama uymaya niyet ettikten sonra dönülmez. Yalnız olduğu zaman, misafirler kendi aralarında oldukları zaman iki kılacaklar. Bir insan; “Ben dört kılacağım.” dese ne olur? Şimdi bu hadîs-i şerîfi dinleyelim:

el-Mütimmü's-salâte fi's-seferi. “Sefer vaktinde, seferîlik durumunda, namazı dört rekât kılanlar.” *Ke'l-muksiri fi'l-hadari.* “Evindeyken, buradayken, yolculuğa çıkmamışken dört rekâtı iki kılsa nasıl kusur işlemiş olur, nasıl eksik kalmış olur; işte onun gibi olur.”

Çünkü burada Allah; “Dört rekât kıl!” dedi. Orada iki kılmaya müsaade etti. Allah'ın ikramını mı reddedeceksin? Allah'ın ikramını kabul etmemek gibi olur.” diye, başka bir hadîs-i şerifte de Peygamber Efendimiz bildiriyor. Dinimizin haline bakın.

Muhterem kardeşlerim!

Bu neden böyle?

İnsanın içinde bir vesveseci vardır; şeytan vesveseleri, nefis vesveseleri. “Benim dört rekât namazım ne oldu? Neden iki oldu?” der, içi rahat etmez, şeytan vesvese verir.

Ya mübarek! Sen de çok mu ibadet etmiş birisin de böyle düşünüyorsun? Ben senin her hâlini biliyorum.

Hayır! “Dört rekâtı iki kıldım.” diye içi huzursuz olur. Onun için Peygamber Efendimiz diyor ki;

“Allah’ın ikramıdır. ‘İki kıl’ dediği yerde iki kılarısın, ‘dört kıl’ dediği yerde dört kılarısın. ‘Malını ver!’ dediği yerde verirsin, ‘Oruç tut!’ dediği zaman tutarsın, ‘Tutma!’ dediği zaman tutmazsın.”

Söz dinlemeyi öğren; kendi başına gitmek, vesveselerle vehimlerle hareket etmek değil de söz dinlemeyi öğren!

Konya’da Veyiszâde hazretleri var, vefat etmiş. O zâtın bir menâkıbını okumuştum; çok hoşuma gider. Hocasıyla beraber camiden çıkıyorlarmış, kadının birisi gelmiş;

“Bizim kuyuya bir hayvan düştü, kuyu pislendi ne yapmamız lazım?” diye sormuş.

“Kuyudan 200 kova su çekmek lazım. Sonra suyu temiz olur.” demiş.

O hayvanı çıkaracak; ondan sonra 200 kova suyu dışarıya çekecek. O zaman kuyu temiz olur.

“Ama daha fazla çeksen daha iyi olur.” demiş. Yanında hocası varmış; sakallı, ârif zât.

“Dur kadın!” demiş, kadını durdurmuş.

“200 kova su çekeceksin! 201. kovayı bana getir, ben içeceğim.” demiş.

Kadın sevinerek gitmiş. Ondan sonra talebesi olan zâta;

“Evladım! Bu halka eğri büğrü laf söyleme, tam söyle. Şeriatin hükmü neyse onu tam söyle, çünkü halk bu sefer şaşırır.” demiş.

“200’den fazla da olsa olur.” deyince, 300’e çıkarır. Bir başkası; “Ben ondan daha takvâ ehliyim.” der, 400’e çıkarır. Bir başkası gelir, 500’e çıkarır. Millet artık kovayla su çeke çeke bir hal olur. Birisi ötekisine bir şey

ekler, ötekisi berikisine bir şeyler ekler; din çıkırından çıkar.

Dinin ölçüleri bıçak gibi sağlam olacak. Fıkıh onun için çok önemlidir.

“Ben dört rekât kılacağım!”

Dört rekât kılmak kârlı değil, beyefendi! Seferde dört rekât kılmak kârlı değil, fıkha uygun değil. Onun için bizim imamımız İmâm-ı Âzam hazretleri, bizim mezhebimizin büyükleri;

“Seferde dört rekât namazları iki rekât kılmak azimettir.” diyor; ruhsat değil azimettir, takvâ yoludur, doğru olan yol odur. İşte bu hadîs-i şerîfler onun misali.

Muhterem kardeşlerim!

Dinimizi tam öğrenelim. Dinimizin aslını esasını güzel öğrenelim. Ne az ne çok. Ekleme de doğru değil, çıkarmak da doğru değil. Her şeyin sünnet-i seniyyeye uygun olması güzel. Allah ne emretmişse onu dinlemek güzel.

“Ben seferde oruç tutacağım.”

Peygamber Efendimiz;

لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ

*Leyse mine'l-birri es-siyâmü fi's-seferi.*¹⁷ “Yolculukta oruç tutmak takvâ değildir.”

Boşuna uğraşmayın. Bir defasında Ramazan'da sefer halindeler, hava sıcak. Ordusuna;

“Oruç tutmayın.” demiş.

Söyleyen kim?

Peygamber Efendimiz.

E tutma mübarek!

Kimisi; “O bize acıdığı için ‘tutmayın’ dedi, halbuki ben dayanıklıyım, tutacağım.” demiş, tutmuş.

---

¹⁷ Ebû Dâvud, “Savm”, 43, r. 2407; Tirmizî, “Savm”, 19, r. 710; Nesâî, “Siyâm”, 46-49, r. 2255-7, 2260-2; İbn Mâce, “Siyâm”, 11, r. 1664-5; Dârimî, “Savm’”, 15, r. 1751-2; Ahmed b. Hanbel, V, 434, r. 23680-1; İbn Hıbbân, *Sahîh*, VIII, 317, 322, r. 3548, 3554; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 598, r. 1580; Abdürrezzak, *Musannef*, II, 562, r. 4467, 4469-70; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 278, r. 8959; Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, III, 144, r. 2575-7; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, XI, 187, r. 11447; XII, 374, 446, r. 13387, 13618; Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, V, 381, r. 7667; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 503, r. 23843.

Kimisi; “Çok sevap kazanacağım.” diye oruç tutmuş, kimisi de tutmamış. Ama oruç tutanları güneş çarpmış; susuz kalınca, bir de hava sıcak olunca insan bitiyor, buharlaşıyor, terliyor. Hastalanmışlar, sedyelik olmuşlar. Ötekiler onlara bakmışlar, ordunun işlerini oruç tutmayanlar yapmışlar. Bunlar gölgelikte yatmışlar; yüzlerine su serpilmiş, yelpazelenmişler. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

“Bugün oruç tutmayanlar sevapları aldı, götürdü.”

Sevapları kaldırıp götüren oruç tutmayanlardı.

Niye?

Çünkü söz dinlediler.

Ben bir keresinde Arefe günü oruç tutmanın sevabını kitaplarda okumuştum. Yarım hocalık iyi olmuyor. Kitaplarda okudum, arefe gününde oruç tutmak çok sevap; “Ben tutabilirim.” dedim; demek ki insanın içyapısında biraz kabadayılık da var. “Tutabilirim.” dedim ama hacda. Arafat’a çıktık, ben oruçluyum. Bayılmaktan zor kurtuldum. Bayılma

raddesine kadar yanaştı, geldi; zor döndüm. Buzlar, ıslatmalar, yelpazelemeler hepsi bana oldu. Ondan sonra zor toparladık, bayılmadık ama anladım ki Resûlullah'ın tavsiyesi tavsiye. Hacda, Arafat'ta oruç tutmak tavsiye edilmiyor. Çünkü orası ibadet yeri; kuvvetli olacaksınız. Zaten Müzdelife'den, Mina'dan kalkmış yürümüş, oraya gelmişsin. Akşam da gideceksin, tekrar Müzdelife'de konaklayacaksınız. Enerjiye çok ihtiyaç olan bir gün. İnsan orada oruç tuttu mu tükeniyor, bitiyor ve bayılıyor. Suya ihtiyaç var, su içeceksin, güneş çarpmayacak, ibadetini yapacaksınız.

Onun için dini iyi bilmek çok önemli. İnsanın ne aşırı gitmesi lazım ne eksik yapması lazım. Tam Resûlullah'ın tavsiye ettiği şekilde hareket etmeyi öğrenmesi lazım. İşte bu da “fıkıh” dediğimiz dinde incelikleri bilmek. Tek tek hükümleri herkes bilir ama meseleyi derli toplu ölçülü bir tarzda bilen “fakihler”dir. Onun için dışarıdaki insanlar alimlere ve fakihlere tâbi olacaklar.

“Efendim, ben mühendisim de okuyorum da, birçok şeyleri pratik olarak biliyorum.”

Bir mühendis; “Ben müçtehidim!” di-
yormuş. Sen müçtehidin ayağının tozu bile
olamazsın. Ne müçtehit olması? Üç tane kitap
okumakla müçtehit mi olunur?

“Ben Arapça’yı öğrendim!”

Bir kere insanda “fıkıh misyonu” diye bir
şey vardır. Mesela hukukçunun bir mantığı
vardır. Hukukçu olmayan, Hukuk Fakülte-
si’nde okumayan onu bilemez. Doktorluğun
bir mantığı vardır, bir meslek kültürü vardır.
Dışarıdan olmaz. O kültürü almayan insan o
iş yapamaz. Yönetimin bir inceliği vardır, her
ilmin böyle püf noktaları vardır, dışarıdan
yapıyorum sanan insan yapamaz; o, mesleğin
inceliğidir.

Bir hadis daha okuyalım bitirelim inşaal-
lah, ondan sonra hatmemizi yapalım.

الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ، فِي ظِلِّ عَرْشِهِ، يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا

ظِلُّهُ يَوْضَعُ لَهُمْ كُرَاسِي مِنْ نُورٍ يَغْبِطُهُمْ بِمَجْلِسِهِمْ

من الرب النبيون والصدیقون والشهداء

*el-Mütehâbbûne fi'l-lâhi fî zılli arşihî
yevme lâ zılle illâ zıllihî yûdau lehüm*

*kerâsîyye min nûrin yağbituhüm bi-meclisihim mine'r-rabbi'n-nebiyyüne ve's-sıddîküne ve'ş-şühedâ.*¹⁸

Bu hadîs-i şerîf, Muaz b. Cebel *radiyalla-hu anh'*ten rivayet edilmiş. Müslümanların birbirleriyle dost olması, muhabbet etmesiyle ilgili bir hadîs-i şerîf.

Bakalım ne buyurulmuş? Dinleyelim.

h. Müslümanların Birbirleriyle Dost Olması

el-Mütehâbbüne fi'l-lâhi. "Birbirleriyle Allah rızası için ahbap olup muhabbet edenler."

Dünya menfaati için değil, şirket kurmak için değil, başka bir sebeple değil, Allah rıza-

---

¹⁸ Ahmed b. Hanbel, V, 328, r. 22782; İbn Hibbân, *Sahîh*, II, 338, r. 577; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 187, r. 7316; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 45, r. 34100; İbn Ebî'd-Dünyâ, *el-İhvân*, I, 48, r. 7; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, X, 495, r. 6110; Beyhakî, *Esmâ ve's-sıfât*, II, 400, r. 976; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, III, 290, r. 3434; İbn Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, LVIII, 426, r. -1; Heysemî, *Mevâridü'z-zam'ân*, I, 622, r. 2510; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IX, 12, r. 24690; Ebû Nuaym, *Hilye-tü'l-evliyâ*, V, 121; Gümüshânevî, *Râmûz*, I, 232.

sı için Allah yolunda, Allah uğrunda, Allah'ın rızasını kazanmak için birbiriyle muhabbetleşen, dost olan kimseler.

Bu nasıl bir şeydir? Eskiden var mıydı?

Vardı. Eskiden insanlar birbirleriyle âhîret kardeşi oluyorlardı. Çok muhabbet ediyorlardı, birbirlerinin köylerine ziyarete gidiyorlardı. Hediyeler veriyorlardı, tatlı tatlı konuşuyorlardı, ahbaplıkları samimi oluyordu. İhtiyacı olduğu zaman birbirlerinin yardımına koşuyorlardı, çocuklarına bakıyorlardı; duymuşsunuzdur. Hatta bazı köylerde “âhretlik” tabiri vardır. Çok yakın ahbaba, yakınlığı ifade etmek için “Nasılsın âhretlik?” derler. Yani “Ben seni âhîret dostu edinmişim, çok samimiyiz.” demek. Böyle dinî bir duyguyla o muhabbeti yürütenler vardı.

Şimdi de var mıdır?

İnşaallah vardır. Şimdi de Allah'ın lütfuyla izniyle erbâb-ı tasavvufun, ehl-i hâlin birbirlerine muhabbeti bu gruba girer.

“Birbirlerini böyle Allah için seven insanlar.”

Fî zılli arşihî yevme lâ zılle illâ zıllühû.

“Başka hiçbir gölgelik olmayan günde Allah’ın Arş’ının gölgesinde oturacaklar.”

Bu hangi gün?

Mahşer günü, hesap günü. *Yevmü’ d-dîn* dediğimiz ceza günü. İnsanların ettiklerini bulacakları, haklarında hükmedilecek olan gün. Ararat meydanına insanlar mahşer yerinde toplanacaklar. Bir izdiham, bir ter, bir güneş, bir sıkıntı, bekleyiş. Canlarına tak edecek. O sıkıntıda güneş tepelerine yanaştırılacak, beyinleri kaynayacak, terler boşanacak. “Sadaka verenlerin sadakaları, başlarının üstüne gölge olacak.” diye bildiriliyor.

Başka hiçbir gölgenin olmadığı o günde, Allah, birbirleriyle Allah rızası için dostluk edenleri -yukarıda- Arş-ı Âlâ’nın gölgesinde gölgelendirecek. Mahşer halkı aşağıda, onlar Arş-ı Âlâ’nın gölgesinde gölgelenecek. Mahşer halkı onları, bizim yıldızları seyrettiğimiz gibi aşağıdan yukarıya bakıp seyredecekler.

Yûdau lehûm kerâsiyye min nûr. “Onlar için nurdan kürsüler konulacak.”

Kürsü dediğimiz, oturup size vaaz ettiğim yer gibi. Artık oranın kürsüsünün mahiyetini Allah bilir. Arş'ın gölgesinde bu mübareklere nurdan kürsüler, oturmaları için koltuklar konulacak.

Yağbituhüm bi-meclisihim mine'r-rabbi.
“Rablerinin makamına yakınlıkları dolayısıyla, Rablerine yakınlıkları, kurbiyetleri dolayısıyla bunlara gıpta edecekler.”

Kimler gıpta edecek?

en-Nebiyyûne ve's-sıddîkûne ve'ş-şühedâ. “Peygamberler, sıddıklar ve şehitler bunlara gıpta edecek.”

Allah'ın peygamberleri, sevgili kulları; sıddıklar, Allah'ın en yüksek kulları; şehitler, Allah yolunda cihat etmiş, savaşmış, kıtal eylemiş, harp etmiş, gazâ etmiş, canını vermiş, şehadet rütbesini kazanmış insanlar bile onlara Rablerinin indindeki iltifatı görünce, kurbiyetlerini görünce gıpta edecekler.

Muhterem kardeşlerim!

Onun için bu, benim en çok söylediğim şeylerden birisidir; mü'minin mü'mini böyle sevmesi lazım, kardeşliğimizin böyle olması

lazım; göstermelik değil. Biz İngiliz değiliz ki biz Alman değiliz ki. Biz müslümanız; bizim kardeşliğimizin böyle olması lazım. Allah rızası için, Allah yolunda, böyle candan olması lazım. Sevgimizin, bağlılığımızın, muhabbetimizin böyle imrenilecek tarzda olması lazım. Eskiden böyleymiş. Bunları bilen, bu hadisleri bilen eski müslümanların birbirleriyle ahbaplıkları, muhabbetleri böyleymiş.

Allah bizim de aramızda böyle muhabbetler nasip eylesin.

Birbirinizi böyle sevin, birbirinizle böyle ahbap olun da Allahu Teâlâ hazretlerinin indinde makamınız, mekânınız, kurbiyetiniz; peygamberlerin, sıddıkların, şehitlerin gıpta ettiği kadar kıymetli ve yüksek olsun.

***

DUA

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ
إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقِيَةً وَيُحَذِّرْكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ وَالْإِلَى
اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿28﴾ قُلْ إِنْ تَخَفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ

تُبْدُوهُ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿29﴾ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ
نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ
سَوْءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ
اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿30﴾ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ
تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبِكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿31﴾

*Eûzübillâhimineşşeytânirracîm. Bis-
millâhirrahmânirrahîm.*

*Lâ yettehizi'l- mü'minîne'l-kâfirîne ev-
liyâe min dûni'l-mü'minîn. Ve men yef'al
zâlike fe-leyse mina'l-lâhi fî şey'in illâ en
tettekû minhüm tükâh. Ve yühazzirükümü'l-
lâhu nefseh. Ve ila'l-lâhi'l-masîr. Kul in tuh-
fû mâ fî sudûriküm en tübdühü ya'lemhu'l-
lâh ve ya'lemu mâ fi's-semâvâti ve mâ fi'l-
ard. Vallâhu alâ külli şey'in kadîr. Yevme
tecidü küllü nefsin mâ amilet min hayrin
muhdarâ. Ve mâ amilet min sû'. Teveddü lev*

*enne beynehâ ve beynehû emeden beîden ve yühazzirükümü'l-lâhu nefseh. Vallâhu raûfün bi'l-ibâd. Kul in küntüm tühîbbûne'l-lâhe fe't-tebiûnî yuhbibkümü'l-lâhu ve yağfirleküm zünûbeküm vallâhu gafurun rahîm.*¹⁹

Amennâ billâhi sadakallahü'l-azîm.

Sübhâne rabbiye'l-aliyyi'l-a'le'l-vehhâb elhamdü lillâhi hakka hamdihî ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayri halkihî Muhammedin ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn.

Allâhümme yâ rabbenâ ya rabbenâ ya rabbe'l-âlemin!

Âcizane, nâçizâne yaptığımız ibadetlerimizi, taatlerimizi, namazlarımızı, tesbihâtımızı, hatm-i hâcegânımızı, müzâkere-i ilm-i hadîsimizi, vaazımızı, tezkîrimizi lütfunla kereminle, ahsen ve etem olarak makbul eyle.

Bu âciz nâçiz ibadetlerimize, gayretlerimize, fazl u kereminden ecr-i cezîr, sevâb-ı kesîr ihsan eyle.

---

¹⁹ 3/Âl-i İmrân, 28-31.

Yâ Rabbi!

Hâsıl olan ücûr u mesûbâtı, şu mübarek Cuma akşamında Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerine âcizâne, fakîrâne, nâçizâne, muhibbâne hibe ve hediye eyledik vâsıl eyle.

Efendimiz'in sevgisine, şefaatine, iltifatına, teveccühüne lütfunla kereminle bizleri nâil eyle.

Peygamber Efendimiz'in sevdiği ümmetinden olmayı cümlemize nasip eyle.

Peygamber Efendimiz'in mübarek âl'inin, pâk ashabının onlardan sonra gelen etbânının, ahbâbının ruhlarına da ayrı ayrı hediye eyledik, vâsıl eyle.

Sair enbiyâ ve mürselînin ruhlarına da vâsıl eyle.

Cümle evliyâullah i mukarrabînin, sevgili ermiş kullarının ruhlarına ve hâsseten Peygamber Efendimiz'in hakiki varisleri, ulemâ-ı muhakkikîn, meşâyih-i vâsilîn, verese-i nebî, sâdât-u turuk-i aliyyemizin ruhlarına ayrı ayrı hediye eyledik, vâsıl eyle. Halifelerinin, mü-

ritlerinin, mühiblerinin ruhlarına da ihsan eyle.

Yâ Rabbi!

Bizlerin âhirete göçmüş bütün sevdiklerimizin, yakınlarımızın, müslüman ecdadımızın, akrabamızın, dostlarımızın ruhlarına da ikram eyle.

Bu beldeleri fetheden fatihlerin, şehitlerin, gazilerin ve beldemizin medâr ı iftihârı Hüseyin Gazi'nin ve sair mücahitlerin, Hacı Bayrâm-ı Velî'nin, Tâceddin Sultan'ın ve diğer evliyâullahın ruhlarına ayrı ayrı hediye eyledik, vâsıl eyle.

Sair mü'minîn ü mü'minât ve müslimîn ü müslümât kardeşlerimize de ikram eyle.

Cümlesinin kabirlerini şu hediyelerimiz ile pür-nûr eyle. Ruhlarını mesrur eyle. Makamlarını âlâ, derecelerini yüksek eyle.

Yâ Rabbi!

Bizleri de sevdiğin kullar eyle. Sevdiğin amelleri işlemeye muvaffak eyle. Ömrümüzü rızanı kazanacak şekilde geçirmeye muvaffak eyle. Kur'ân-ı Kerîm'in yolunda daim eyle. Peygamber Efendimiz'in sünnetini ihyâ etme-

yi nasip eyle. Şehit sevapları kazanmayı nasip eyle. Evlatlarımızı, ailelerimizi, zürriyetlerimizi; sevdiğin mü'min, kâmil, alim, fâzıl, fakih kullar olarak yetiştirmemizi nasip eyle.

Beldelerimizi ve diğer müslüman kardeşlerimizin diyarlarını her çeşit âfetten, felaketten, musibetten koru. Zalimlerin, fasıkların, müşriklerin, münafıkların, kâfirlerin galbesinden, düşmanların istilasından mahfuz eyle.

İstilaya uğramış İslâm beldelerini kurtar. Esir kardeşlerimizi esaretten, mahpus kardeşlerimizi hapisten, mağdur kardeşlerimizi gaddirden, mazlum kardeşlerimizi zulümden halâs eyle. Yâ Rabbi!

Müslümanları aziz eyle yâ Rabbi! Mücahitlerimizi kardeşlerimizi, kâfirlere karşı mansur, muzaffer ve galip eyle yâ Rabbi.

Bizleri kimsenin önünde hor ve zelil etme yâ Rabbi!

Mağlup ve mahcup eyleme yâ Rabbi!

Kendinden gayrıya muhtaç etme yâ Rabbi!

Kimseye el açtırıp boyun büktürtme yâ
Rabbi!

Bizleri helal tarafından rızıklandır yâ
Rabbi!

Haramlardan ve günahlardan uzak eyle
yâ Rabbi!

Bizleri temizle yâ Rabbi!

Cümlemizi sıhhat ve âfiyet üzere yaşa-
maya muvaffak eyle yâ Rabbi!

Maddî ve mânevî rahatsızlıklarımıza,
hastalıklarımıza, sıkıntılarımıza devalar, çar-
reler, ferahlıklar ihsan eyle.

Gönüllerimizde beslediğimiz muratları-
mızı, dileklerimizi, isteklerimizi senden niyaz
ederiz, sen bize ihsan eyle yâ Rabbi!

Son nefeste cümlemize mü'min-i kâmil-
ler olarak, sevdiğin kullar olarak ve buyurun
beraber diyelim; *eşhedü en lâ ilâhe illallah*
ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve
resûlühû diye diye mü'min kullar olarak âhi-
rete göçmeyi nasip eyle yâ Rabbi!

Kabirlerimizi cennet bahçesi eyle yâ
Rabbi!

Kabirden kalktığımız zaman mahşer gününde bizi Arş-ı âlâ'nın gölgesinde gölgelendir yâ Rabbi!

Nurdan minberlerde sefa sürdür yâ Rabbi!

Mahşer gününün tehlikelerinden, hesabın üzüntülerinden bizleri koru yâ Rabbi!

Bi-gayri hisâb cennete girenlerden eyle yâ Rabbi!

Cennet içinde bizi Peygamber Efendimiz'e komşu eyle yâ Rabbi!

Gül cemalini rüyalarımızda sık sık görmeyi nasip eyle yâ Rabbi!

Şefaatine cümlemizi nail eyle yâ Rabbi!

Yolundan ayırma yâ Rabbi!

Yanından ayırma yâ Rabbi!

Cennet içinde cemalini gören, selamına eren kullarından eyle yâ Rabbi!

Bi-hürmeti esmâike'l-hüsnâ ve bi-hürmeti habîbike'l-müctebâ ve bi-hürmeti esrâr-i sûreti'l-Fâtiha.

***

SORULAR-CEVAPLAR

Soruların cevaplandırılması için biraz zamanım var.

Soru: Seferîlik müddeti 90 kilometre midir? Yoksa 18 saatlik yol mudur?

Cevap: Üç günlük mesafedir. Üç günlük mesafe de; altı saat yolculuk yapacak, ondan sonra dinlenecek. İnsanın bir tâkati var, normal bir şekilde böyle seyahat ediliyor, altı saatlik mesafedir. Bir insan yaya yürürse altı saatte varacağı yer, -beş altı saatte beş altı kilometreyi yürürse- 30, 35 kilometredir. Üç tane miktarı oluyor. Aşağı yukarı üç günlük yol. Altı saat hesabıyla 90 kilometre civarında bir zaman oluyor. Mesafe önemlidir, saat önemli değildir. Mesela uçağa biniyor, 45 dakikada Ankara'ya geliyor. Olsun. 450 kilometrelik mesafeyi geldiği için Ankara'da seferîdir. O bakımdan kilometre önemlidir. Kilometrenin hesabı da öyle çıkıyor. Yine 10 saat, üç kere altı 18, oradan çıkıyor ama saat hesabı değildir; "18 saat yol gitmeyince seferî olmaz." mânasında değil. "Yaya bir yolcunun 18 saat gittiği mesafe kadar gittiği zaman seferî olur." demektir.

Soru: Devlet zorunlu tasarrufun faizini vermeye başladı, bu para faiz olur mu? Faiz oluyorsa o parayı ne yapmalı?

Cevap: Olur. Yememeli; ya almamalı, ya da almak mecburi oluyorsa alıp bir hayra vermeli. Kendisinin istifade etmesi haram oluyor.

Soru: Bir kardeşimiz “Bir adet hatim duası yapmanızı rica ediyorum.” diyor.

Cevap: Allah kabul eylesin. Demin yaptığımız duaları hatim duası olarak da yapmıştık. Allah bu kardeşimizi ve bizleri dünya ve âhiretin hayırlarına erdirdin, niyetine vâsıl eylesin, cennetiyle cemaliyle müşerref eylesin. Geçmişlerinin ruhunu şad eylesin.

Soru: Kıyamet günü herkes başkasından haklarını almak için Allah’tan niyaz edecek. Peki, haklar istediği kadar mı alınacak yoksa karşılığı kadar mı alabilecek?

Cevap: Sorusunu anlayamadım. Allah onun hakkını verecek; öbür taraftan alacak ve verecek. O kadar. Onun mukabili kadar sevap neyse onun sevabını verecek. Hakkı istenen kimsede sevap kalmamışsa bu kimse-

nin o kadar sevaba muadil günahı ona yüklenecek. Bu hafifleyecek, ötekisi günahın altına girecek.

Bazıları toplumu ilgilendirmiyor, onun için atlıyorum.

Soru: Günümüzdeki borsa işinde şirketlerin hisselerinden kâr almak caiz midir?

Cevap: Bir insan şirketin hissesini almışsa şirketin yaptığı iş; işe göre doğru olur veya olmaz. Eğer şirket haram kılınan bir işi işleyen bir şirketse -diyelim ki içki imal eden bir şirket- o zaman günah olur. Veyahut kendisi makine imal ediyor veya başka bir şey imal ediyor da muamelesini yaparken haram işler yapıyorsa, o harama ortaklık dolayısıyla hissedar olmuş olur. Onun için insanın, takvâ ile çalıştığını bilmediği yerlere hissedar olmaması lazım.

“Bir şirket veya kurum, olmadık yere girip de onların günahlarını yüklenmeyin.” derim.

Soru: Günümüzde Cumanın şartları var mıdır?

Cevap: Vardır, imamların arkasında kılınabilir.

Soru: Sohbetinizi dinlemek için Afyon'a bağlı Dinar ilçesinden geldik. Sizi ilçemize davet ediyoruz. Teşrif eder misiniz?

Cevap: Memnuniyetle. Vakit bulursak tabi, severek gelmek isterim. Bütün mesele vakit bulmak meselesi. Dinar'a geliriz inşaallah. Selam getiren kardeşlerimiz, kimden selam getirdiyse oraya da bizim selamımızı, teşekkürlerimizi iletinler.

Soru: Bir kimsenin şahsı için hayat sigortası yaptırması caiz midir?

Cevap: Sigorta İslâmî bir müessese değildir. Birileri veriyor, hiç karşılığını almıyor. Ötekiler alıyor, istifade ediyor. Yani gayr-i âdil oluyor. Onun için İslâmî bir müessese değil. Mecburiyet yoksa yapmaması lazım. Ama mesela arabası var, sigorta olmadan trafiğe çıkarmıyorlar, mecburiyet olduğu zaman yapar. Keyfî olarak yaptırmaması lazım.

Bizim bir arkadaş vardı, Adapazarı'nda çok sevdiğimiz bir kardeşimiz. Böyle bir mecburiyet olmuş, bir yerden faiz gelmiş, o da

almış. Orada takvâ ehli çok sevdiğimiz bir kimseye;

Soru: Huşû içinde namaz kılmak için ne yapabilirim?

Cevap: Namaz kılarken insan karşısında Kâbe'yi düşünmeli. Evliyâullahtan bir zât diyor ki; "Namaza durduğum zaman bir kere abdesti güzelce alırım. Kâbe'yi karşımda düşünürüm. Ayağımın altında sıratı düşünürüm. Kayarsam cehenneme gideceğimi düşünürüm. Arkamda Azrail'in beklediğini düşünürüm. Kıldığım namazın son namaz olduğunu düşünüyorum. 'Bundan sonra bir daha namaz kılamayacağım.' diye korku ile namaz kılarım." diyor. Namazı öyle kılmaya çalışmak lazım.

Soru: Bir kardeşimiz soruyor: Benî Kureyza yahudileriyle savaşa giderken Peygamber Efendimiz'in; "İkindi namazını orada kılacaksınız, yolda kılmayın." gibi bir tavsiyesi oldu. Kimisi tuttular, kimisi tutmadılar.

Cevap: İşte böyle yanlış anlamalar veyahut değişik yorumlar oluyor. Yani herkesin içtihadı farklı oluyor. Müçtehit içtihadında hata etse de, niyeti iyiye sevap alıyor. Birisi diyor ki;

“Peygamber Efendimiz Şu sebeple Şöyle demiŐtir, binaenaleyh aynen onun dediğini tutayım.” Ötekisi de diyor ki;

“Şu sebeple Şöyle demiŐtir, ben o sebepten uzak durumdayım kılabilirim; kılayım da öyle gideyim.” İçtihat ediyor, iyi niyetli. Bir düşünüyor bir karar veriyor. Müçtehit içtihatında hata etse bile İslâm’a göre sevap alır. Niyeti iyi olduğu için *Allahuâlem* Efendimiz ondan azarlamamıŐ olsa gerek. Çünkü iyi niyetli düşünmüşlerdir.

Fâtiha-yı Şerîfe ma'a'l-besmele.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŐAN

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

